

203

HISTORIA LITERATURY POLSKIEJ

4912. — DRUKARNIA M. ARCTA—
WARSZAWA — ORDYNACKA 3.

Wydawnictwo Pedagogiczno-Szkolne M. ARCTA

HISTORIA
LITERATURY POLSKIEJ

UŁOŻYLI

Kazimierz Król i Jan Nitowski

WYDANIE PIĄTE PRZEJRZANE I POPRAWIONE

WARSZAWA
NAKŁADEM I DRUKIEM M. ARCTA

—
1912

18950/II

2/10/43

PRZEDMOWA DO WYDANIA I-go

Czyniąc zadość naglącej potrzebie ułożenia w możliwie krótkim czasie podręcznika do wykładu historyi literatury polskiej, nie pochlebiamy sobie, byśmy przedmiot już z natury swej tak rozległy opracowali wyczerpująco; zresztą szczegółowsze traktowanie jego nie może być nawet zadaniem książki, przeznaczonej dla ucznia, któremu idzie przede wszystkim o nabycie ogólnych wiadomości w danym zakresie nauki. Usiłowaliśmy natomiast odpowiedzieć wymaganiom pedagogicznym, a więc, nie obciążając pamięci ucznia nic nie znaczącymi szczegółami biograficznymi i nie naciągając wniosków i sądów na zbyt obszerne ramy, daliśmy możliwie krótkie życiorysy autorów wybitniejszych, najsilniejszy kładąc nacisk na charakterystykę dzieł ich i wogóle ich działalności pisarskiej, by znajomość literatury przez ucznia polegała nie na poznaniu życiorysów tylko i suchem wyliczeniu tytułów utworów, lecz na poznaniu ich treści i myśli, wartości artystycznej i znaczenia ogólnego.

Dla szybszego doprowadzenia do końca tej pracy przedsięwzięliśmy wykonać ją wspólnymi siłami, podzieliwszy się nią w ten sposób, że okres średniowieczny, Zygmuntowski i poezję XIX wieku opracował J. Nitowski, okres zaś Jezuicki, Stanisławowski i prozę XIX wieku—K. Król.

W S T Ę P.

---

1. Literaturą każdego narodu nazywamy zbiór wszystkich jego prac piśmienniczych, przedewszystkiem z zakresu poezyi, historyi, krytyki literackiej i filozofii. Historia jej stanowi dział historyi cywilizacyi, która, obejmując wszelkie zabytki piśmiennicze, jednocześnie dla wytworzenia wszechstronnej charakterystyki życia umysłowego narodu rozpatruje także sztuki piękne i mówi o wszelkich wynalazkach lub odkryciach i t. d.

Literatura, rozwijając się przeważnie pod wpływem życia społecznego i politycznego, łączy się tamsamem ściśle z historią narodu i służy za konieczne dopełnienie jego charakterystyki, opartej na dziejach społeczno-politycznych. Stąd i zadanie historyi literatury jest niezmiernie ważne: nauka ta bowiem powinna rozpatrywać umysłowy rozwój danego narodu nie tylko przez wyliczanie i rozbiór ważniejszych jego prac piśmienniczych, ale i przez wskazywanie kierunków, w których rozwijała się jego umysłowość, przyczyn, wpływających na podniesienie się lub zniżenie oświaty wogóle, wreszcie cech, które w każdym okresie charakteryzują płody piśmiennicze.

2. Do działu literatury należy zaliczyć wszystkie *utwory ludowe*, które przez długi szereg wieków istniały w ustach ludu i dotychczas jeszcze, pomimo licznych już zbiorów dru-

kowanych, nie są całkowicie ogłoszone drukiem. Literatura ludowa, obejmująca podania przedhistoryczne, baśni, pieśni, podania, legendy, przysłowia i zagadki, początkiem swym sięga zawsze czasów przedhistorycznych, czyli mitycznych, i nosi na sobie wybitne cechy religijne, najpierw grupując się około wierzeń i obrządków religijnych pogańskich, a następnie wsiąkając w siebie stopniowo wyobrażenia chrześcijańskie. Utwory literatury ludowej różnią się od utworów piśmienniczych (pisanych) tem, że autorami ich nie są jednostki mniej więcej wykształcone, ale niejako ogół cały; następnie tem, że powstają w ciągu długiego szeregu lat i wciąż się zmieniają, przechodząc z ust do ust; gdy tymczasem utwory piśmiennicze są pisane przez pojedynczego człowieka, powstają w krótkim stosunkowo czasie i pozostają niezienne na zawsze. Charakterystyczną również cechą niektórych utworów ludowych (baśni, podań, legend i pieśni epickich) jest cudowność, mająca swe źródło w fantazyi ludu, który, biorąc za treść swego opowiadania fakt rzeczywisty, stopniowo upiększa go, odziewając w szaty cudowności mniej lub więcej barwne, względnie do stopnia fantazyi i uczuć własnych, i ostatecznie po upływie całego lat szeregu tak go zmieniając rozmyślnie lub bezwiednie we wszystkich szczegółach, że nakoniec istoty prawdy trudno się w nim dopatrzeć. Jakkolwiek rodzaje utworów ludowych są bardzo nieliczne, a to skutkiem nizkiego poziomu oświaty wśród ludu i nieumiejętności utrwalania swych myśli i uczuć na piśmie; to jednak utwory te mają niemałe znaczenie z tego względu, że odzwierciedlają dokładnie stopień umysłowego rozwoju ludu, jego uczuć, fantazyi, usposobienie i nastroj psychiczny w danej chwili. Obok tego znaczenie ich polega jeszcze i na tem, że niektóre z nich (pieśni, baśni, podania i legendy) odznaczają się prawdziwą poezją, inne zaś (przysłowia, lub czasem i zagadki) zawierają głębsze myśli, wysnute z długiej praktyki i doświadczenia życiowego.

W pieśniach ludowych polskich przeważa zwykle pierwiastek liryczny; pieśni epickich, w które tak obfituje np. literatura ludowa serbska, mamy bardzo niewiele, i to pośled-

niejszej wartości; natomiast utworów liryki, w których lud zawarł wszystkie swoje uczucia, posiadamy, jak i inne narody słowiańskie, ilość dość znaczną. Pierwszym zbieraczem utworów ludowych był u nas **Adam Czarnocki**, piszący pod pseudonimem **Zoryana Dołęgi Chodakowskiego**, w początkach XIX w. a po nim idzie cały szereg innych uczonych, z których najznakomitszym był **Oskar Kolberg**.

3. Przystępując do skreślenia dziejów literatury polskiej piśmienniczej, która bierze swój początek dopiero w czasach chrześcijańskich i przez cały czas swego rozwoju aż do dni dzisiejszych przechodziła rozliczne fazy, musimy podzielić ją na pewne okresy, różniące się między sobą pewnymi stałymi cechami. Przedewszystkiem literatura polska rozpada się na dwie epoki: 1) od czasów przyjęcia chrześcijaństwa do XIX w. — epoka literatury, zostającej w znacznej mierze pod wpływem obcych literatur; 2) wiek XIX — epoka literatury nowszej. Każdą z nich można podzielić na mniejsze okresy, a mianowicie:

A. EPOKA DAWNIEJSZA.

I okres *średniowieczny* albo *scholastyczny*, od 966 do 1500;

II okres *Zygmuntowski*, *złoty* albo *klasyczny*, od 1500 do 1632; *inierc tygmunta III*.

III okres *Jezuicki*, od 1632 do 1750;

IV okres *Stanisławowski* i *Księstwa Warszawskiego* albo *pseudo-klasyczny*, od 1750 do 1822.

B. EPOKA NOWSZA.

I okres *Mickiewiczowski* albo *romantyczny*, od 1822 do 1863;

II okres *pozytywistyczny*, od 1863 i *czasy najnowsze*.
Zaznaczyć tu należy, że przy podziale na epoki lub okresy literatury niepodobna wskazać takiej daty, która byłaby w rzeczywistości słupem granicznym pomiędzy jednym a drugim okresem: wszelkie zmiany w życiu umysłowym odbywają

się zawsze stopniowo i cechy okresów wyrabiają się powoli; raptownego przeskoku od jednej do drugiej epoki lub okresu nigdy być nie może. Dla zaznaczenia tedy granic okresów bierzemy zwykle jeden jakiś rok, w którym zaszedł ważniejszy wypadek, grający donioślejszą rolę w dziejach walki i przeobrażenia się prądów umysłowych w danym czasie, i uważamy go za rok przełomowy; czasem, gdy takiego wypadku nie było, wprost okrągłość daty tu rozstrzyga. A więc bierzemy rok 966 dlatego, że wówczas zaszedł ogromnej wagi fakt przyjęcia chrztu przez księcia Mieszka I; rok 1632 jako rok śmierci Zygmunta III; rok 1822, gdyż w nim wyszedł po raz pierwszy z druku w osobnym wydaniu tomik poezji Mickiewicza; rok 1863 dlatego, że uczynił on stanowczy przewrót w życiu umysłowym i społecznym narodu; wreszcie wszystkie pozostałe daty bierzemy wprost dla okrągłości cyfr.
